

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

มะพร้าว มีถิ่นกำเนิดอยู่ในบริเวณเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ในบริเวณแหลมมาลายูและในหมู่เกาะในมหาสมุทรแปซิฟิกตอนใต้ เช่น ประเทศปาปัวนิวกินี ได้มีการกระจายไปสู่พื้นที่ต่างๆ ที่มีความเหมาะสม คือเขตร้อนชื้นทั่วโลก โดยอาศัยเส้นทางการเดินเรือของชนชาติต่างๆ และปัจจัยที่ทำให้มนุษย์รู้จักมะพร้าว เนื่องจากประโยชน์นานัปการของมะพร้าวที่มนุษย์นำมาใช้ในชีวิตประจำวัน ทำให้มะพร้าวมีชื่อว่า ต้นไม้แห่งชีวิต “Tree of life” มะพร้าวที่บริโภคทั่วไป มีชื่อวิทยาศาสตร์ว่า *Cocos nucifera* Linn. ในวงศ์ Cocos โดย คำว่า Cocos เป็นคำในภาษาสเปนและโปรตุเกส หมายถึง หน้ายิ้ม หรือ grinning face เข้าใจว่ามาจากลักษณะรูเล็กๆ สีคล้ำๆ 3 รู บนผลมะพร้าวที่ทำให้มองคล้ายกับใบหน้าของคน

มะพร้าว เป็นพืชพื้นเมืองของไทย คนไทยเรียกมะพร้าวหลายชื่อ เช่น หมากฮ้อน หมากฮอน คอสา โพล ดุง ยอ แม้จะไม่ได้เป็นพืชเศรษฐกิจหลักของประเทศแต่เป็นพืชที่สำคัญต่อชีวิตความเป็นอยู่ของคนไทยจำนวนมาก ที่คนไทยนำมาใช้ประโยชน์นานัปการ ใช้ได้ทั้งบริโภคโดยตรงในรูปของน้ำมะพร้าว เนื้อมะพร้าว กะทิมะพร้าว น้ำมันมะพร้าว และใช้ประกอบอาหาร คาวหวานของไทยได้หลายรูปแบบ คนไทยนำส่วนอื่นๆ มาใช้ประโยชน์สารพัดอย่าง จนกล่าวได้ว่ามะพร้าวเป็นพืชสารพัดประโยชน์มีบทบาทในวิถีชีวิตตั้งแต่เกิดจนตาย เช่น พืชเข้าอู่ โคนจุก รับขวัญ บวชนาค ทอดกฐิน-ผ้าป่า เสาศพ ซึ่งประเทศไทยเป็นประเทศที่ผลิตมะพร้าวอันดับที่ ๖ ของโลก รองจากประเทศอินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ อินเดีย บราซิล ศรีลังกา ซึ่งสำนักงานสถิติแห่งชาติได้เคยสำรวจพบว่า ประชากรของไทย 1 คน จะบริโภคเนื้อมะพร้าวประมาณ ปีละ 8,273.2 กรัม หรือประมาณ 18 ผล/คน/ปี 65 เปอร์เซ็นต์ ของผลผลิตจะใช้บริโภคภายในประเทศ ส่วนที่เหลือ 35 เปอร์เซ็นต์ ใช้รูปของอุตสาหกรรมการส่งออก มะพร้าวเป็นพืชที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจ และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนไทยมาเป็นเวลาช้านาน จึงมีความผูกพันอยู่กับวัฒนธรรมของคนไทย

ประเทศไทย มีการปลูกมะพร้าวในทุกภาคของประเทศไทย แต่ส่วนใหญ่จะอยู่ในพื้นที่ภาคใต้ และจังหวัดชายทะเลรอบอ่าวไทย พื้นที่ปลูกมะพร้าวมากและปลูกเป็นอาชีพ ภาคกลาง ได้แก่ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ สมุทรสาคร และราชบุรี ภาคใต้ ได้แก่ ชุมพร สุราษฎร์ธานี และ

นครศรีธรรมราช ภาคตะวันออก ได้แก่ จังหวัดชลบุรี และฉะเชิงเทรา สำหรับการส่งออกพบว่าในปี 2554 มีการส่งออกมะพร้าวประมาณ 38,928 ตัน แบ่งเป็น มะพร้าวผล มะพร้าวแห้ง น้ำมันมะพร้าว และกากเนื้อมะพร้าว โดยในช่วงระยะเวลา 3 ปีที่ผ่านมา การส่งออกมะพร้าวของไทยเพิ่มขึ้นทั้ง ปริมาณและมูลค่ารูปแบบของมะพร้าวที่นิยมบริโภคกันทั่วไป ในตลาดโลก คือ มะพร้าวผล น้ำมันมะพร้าว และ มะพร้าวแห้ง นอกจากนี้ตลาดโลกเริ่มให้ความสนใจ บริโภคกะทิกันมากขึ้น ประเทศไทยจัดว่าเป็นผู้ส่งออกกะทิที่สำคัญ ของโลก โดยในปี 2555 มีมูลค่าการส่งออกมากถึง 5,901 ล้านบาท โดยมีตลาดหลัก 3 อันดับแรก คือ สหรัฐอเมริกา ออสเตรเลีย และ สหราชอาณาจักร เนื่องจาก 3 ประเทศนี้ มีร้านอาหารไทยจำนวนมาก ประเทศที่มีการนำเข้ามะพร้าวมากที่สุด คือ สหรัฐอเมริกา

จากสถานการณ์ที่ทั่วโลกกำลังแสวงหาแหล่งพลังงานทดแทนที่ได้จากพืชโดยเฉพาะ ปาล์มน้ำมันและมีการปลูกพืชที่มีรายได้สูงกว่าการทำสวนมะพร้าว เช่น ยางพารา ทำให้พื้นที่ปลูกมะพร้าวในประเทศลดลงอย่างรวดเร็ว ในช่วง 3 – 4 ปีที่ผ่านมา ปี 2553 พื้นที่ให้ผลผลิต 1.44 ล้านไร่ ผลผลิตมะพร้าวผล 1.25 ล้านตัน ปี 2554 เนื้อที่ให้ผลผลิต 1.35 ล้านไร่ ผลผลิตมะพร้าวผล 1.06 ล้านตัน ปี 2555 เนื้อที่ให้ผลผลิต 1.29 ล้านไร่ ผลผลิตมะพร้าวผล 1.10 ล้านตัน (กรมวิชาการเกษตร 2555 : 1) ประกอบกับปี 2554 ภาวะฝนแล้งทำให้เกิดการระบาดของแมลงศัตรูมะพร้าว ได้แก่ แมลงค้ำหนาม หนอนหัวดำ และหนอนพาราซ่า ส่งผลให้เกษตรกรขาดแรงจูงใจในการดูแลรักษา สวนมะพร้าวและเกษตรกรบางรายปรับเปลี่ยนไปปลูกปาล์มน้ำมัน หรือยางพาราซึ่งให้ค่าตอบแทนสูงกว่า

ปัญหาของการผลิตมะพร้าวเกิดจากแนวโน้มการลดลงของผลผลิตมะพร้าว ส่งผลกระทบต่อการขาดแคลนวัตถุดิบในอุตสาหกรรมอย่างต่อเนื่อง ทำให้ความต้องการมะพร้าวในประเทศปรับตัวสูงขึ้น และการนำผลผลิตมะพร้าวเข้ามาจากต่างประเทศ ทำให้ราคามะพร้าวในประเทศผันผวน สาเหตุหนึ่งเกิดจากการเปิดการค้าเสรีในกรอบ AFTA ตั้งแต่ปี 2546 เป็นต้นมา ทำให้ประเทศไทยไม่สามารถตั้งกำแพงภาษีการนำเข้ามะพร้าวได้ ประกอบกับสวนมะพร้าวเป็นสายพันธุ์ดั้งเดิม และมีอายุมากให้ผลผลิตต่ำ ส่งผลให้ผลผลิตมะพร้าวไม่เพียงพอับความต้องการใช้ภายในประเทศ และมีผลต่อเนื่องในอนาคต ประกอบกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของประเทศในระยะเวลาที่ผ่านมาขยายตัวอย่างรวดเร็ว ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินบริเวณพื้นที่ชายทะเลซึ่งเดิมเป็นพื้นที่ปลูกมะพร้าวมาพัฒนาเป็นพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยว

แหล่งปลูกมะพร้าวที่สำคัญของภาคใต้ ได้แก่ จังหวัดชุมพร สุราษฎร์ธานี และ นครศรีธรรมราช ซึ่งจังหวัดชุมพรมีพื้นที่การปลูกมะพร้าวเป็นอันดับ 2 ของประเทศรองจากจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ มีพื้นที่ปลูกมะพร้าวในปี 2555 จำนวน 209,012 ไร่ พันธุ์มะพร้าวที่นิยมปลูก

ได้แก่พันธุ์พื้นเมือง สวีลูกผสม 1 (มาว่า) ชุมพรลูกผสม 60 และ ลูกผสมชุมพร 2 แต่มีแนวโน้มการลดลงของพื้นที่เพาะปลูกมะพร้าวอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากในช่วงที่ผ่านมาการทำสวนมะพร้าวของเกษตรกรประสบปัญหาหลายด้านไม่ว่าจะเป็นปัญหาด้านการผลิต ได้แก่ ภัยธรรมชาติ ความแปรปรวนของสภาพอากาศ และขาดการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต ทำให้เนื้อที่ให้ผลผลิตและปริมาณผลผลิตต่อไร่ลดลง ประกอบกับการที่ต้นทุนการผลิตขยับตัวสูงขึ้น อาทิ ปุ๋ย ยากำจัดวัชพืช ค่าแรง ตลอดจนการเกิดโรคระบาดมะพร้าว ราคาดมะพร้าวในตลาดไม่แน่นอนเกษตรกรจึงประสบกับปัญหาการขาดทุน จึงเปลี่ยนไปปลูกพืชเศรษฐกิจชนิดอื่นแทน อาทิ ปาล์มน้ำมัน ขางพารา ซึ่งมีรายได้สูงกว่า ด้านการตลาดการซื้อขายมะพร้าวส่วนใหญ่มีการซื้อขายให้กับพ่อค้าในหมู่บ้านหรือท้องถิ่น ซึ่งการรับซื้อจะแตกต่างกันตามปริมาณความต้องการและระดับของการแข่งขัน ทำให้เกษตรกรขาดอำนาจการต่อรองและขาดโอกาสในการรับรู้ข่าวสารด้านการตลาด ทำให้เกษตรกรขายมะพร้าวได้ในราคาที่ไม่เป็นธรรม รวมถึงมาตรการในการคัดเกรดมะพร้าวยังไม่ชัดเจน ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาสภาพการผลิตของเกษตรกรในจังหวัดชุมพรรวมทั้งสภาพการตลาดเพื่อเป็นแนวทางในการส่งเสริมต่อไปในอนาคต

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

2.1 ศึกษาสภาพพื้นฐานส่วนบุคคลสภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกรผู้ผลิตมะพร้าวในพื้นที่จังหวัดชุมพร

2.2 ศึกษาความรู้เกี่ยวกับการผลิตมะพร้าวของเกษตรกรในพื้นที่จังหวัดชุมพร

2.3 ศึกษาสภาพการผลิตมะพร้าวของเกษตรกรในพื้นที่จังหวัดชุมพร

2.4 ศึกษาสภาพการตลาดของเกษตรกรในพื้นที่จังหวัดชุมพร

2.5 ศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการผลิตและการตลาดมะพร้าวของเกษตรกร

3. กรอบแนวคิดการวิจัย

จากการศึกษาแนวคิดทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สามารถสรุปได้ว่า มีตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับสภาพการผลิตและการตลาดมะพร้าวของเกษตรกร ซึ่งผู้วิจัยนำไปกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยสำหรับการวิจัยในครั้งนี้ ดังนี้

3.1 สภาพพื้นฐานส่วนบุคคลสภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกรผู้ผลิตมะพร้าว ได้แก่ เพศ อายุ จำนวนสมาชิกในครัวเรือน ระดับการศึกษา ตำแหน่งทางสังคม การเป็น

สมาชิกกลุ่ม อาชีพหลัก อาชีพรอง ประสบการณ์ในการปลูกมะพร้าว เหตุผลที่ปลูกมะพร้าว การเข้าร่วมโครงการที่เกี่ยวข้องกับการผลิตมะพร้าว แหล่งและระดับการได้รับข้อมูลข่าวสาร ขนาดพื้นที่ทำการเกษตร ขนาดพื้นที่ปลูกมะพร้าวทั้งหมด ประเภทการถือครองที่ดิน จำนวนแรงงานในการผลิตมะพร้าว รายได้จากการขายผลผลิตมะพร้าว รายจ่ายในการผลิตมะพร้าว ภาระหนี้สินในการผลิตมะพร้าว และแหล่งเงินทุนในการผลิตมะพร้าว

3.2 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการผลิตมะพร้าวของเกษตรกร ได้แก่ การเตรียมพื้นที่ปลูกมะพร้าว ฤดูกาลที่เหมาะสมในการปลูกมะพร้าว การเตรียมหลุมปลูก การเลือกลักษณะที่เหมาะสมในการปลูกมะพร้าว การคัดเลือกพันธุ์มะพร้าว การเพาะต้นกล้าพันธุ์มะพร้าว ระยะการปลูกมะพร้าว การใส่ปุ๋ย การใส่เกลือ โรคแมลงและศัตรูพืชมะพร้าว และการเก็บเกี่ยวผลผลิตมะพร้าว

3.3 สภาพการผลิตมะพร้าวของเกษตรกร ได้แก่ ลักษณะพื้นที่ปลูก สภาพดิน สภาพน้ำ พันธุ์มะพร้าว แหล่งที่มาของต้นพันธุ์ การวางแผนปลูก การให้น้ำ การใส่ปุ๋ย วิธีการใส่ปุ๋ย การใส่เกลือแกลบ การปลูกพืชแซม การปฏิบัติดูแลสวนมะพร้าว การกำจัดวัชพืช โรคแมลงศัตรูมะพร้าว การปลูกมะพร้าวทดแทนต้นที่เสื่อมโทรม ความถี่ในการเก็บเกี่ยวมะพร้าว วิธีการเก็บเกี่ยว และแรงงานในการเก็บเกี่ยว ปริมาณผลผลิตมะพร้าวที่เก็บได้ต่อเดือน ช่วงเดือนที่มะพร้าวให้ผลผลิตสูงสุด การแปรรูปผลผลิตมะพร้าว และการเพิ่มพื้นที่ปลูกมะพร้าว

3.4 สภาพการตลาดมะพร้าวของเกษตรกรผู้ปลูกมะพร้าว ได้แก่ การจำหน่ายผลมะพร้าว แหล่งที่ทราบราคาขายส่ง/ขายปลีกมะพร้าว ผู้กำหนดราคาซื้อขายผลมะพร้าว การัดขนาดผลมะพร้าวก่อนจำหน่าย วิธีการรับเงินจากการจำหน่ายผลผลิตมะพร้าว

3.5 ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการผลิตและการตลาดมะพร้าวของเกษตรกร ได้แก่ ปัญหาด้านความรู้ในการผลิตมะพร้าว ปัญหาด้านการผลิตมะพร้าว ปัญหาด้านการเก็บเกี่ยว และปัญหาด้านการตลาดมะพร้าว และข้อเสนอแนะ ในด้านการผลิตและด้านการตลาด

จากแบบจำลองแนวคิดการวิจัย จึงกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยดังภาพที่ 1.1 ดังนี้

ภาพที่ 1.1 แบบจำลองกรอบแนวคิดการวิจัย

4. ขอบเขตของการวิจัย

4.1 ขอบเขตเชิงพื้นที่ ศึกษาในพื้นที่ จังหวัดชุมพร

4.2 ขอบเขตเชิงเนื้อหา จะครอบคลุมประเด็นสภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกรผู้ผลิตมะพร้าวในจังหวัดชุมพร สภาพการผลิตและการตลาดมะพร้าวของเกษตรกรในจังหวัดชุมพร ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการผลิตและการตลาดมะพร้าวของเกษตรกรในจังหวัดชุมพร

4.3 ขอบเขตเชิงเวลา เก็บข้อมูลเกษตรกรในช่วงเดือน พฤศจิกายน 2556 - มกราคม 2557

5. นิยามศัพท์เฉพาะ

5.1 เกษตรกร หมายถึง เกษตรกรที่มีพื้นที่ปลูกมะพร้าว จำนวน 1 ไร่ ขึ้นไปในพื้นที่จังหวัดชุมพร

5.2 มะพร้าว หมายถึง มะพร้าวผลแก่ มะพร้าวผลอ่อน

5.3 เทคโนโลยีการผลิตมะพร้าว หมายถึง วิธีการ เทคนิค ความรู้และนวัตกรรมที่ใช้สำหรับการผลิตมะพร้าว ได้แก่ พันธุ์ที่ใช้ปลูก ระยะปลูก การปลูก การใส่ปุ๋ย การกำจัดวัชพืช การป้องกันกำจัดศัตรูพืช การให้น้ำ และการเก็บเกี่ยว

5.4 รายได้ หมายถึง รายได้จากการปลูกมะพร้าวของเกษตรกร ในจังหวัดชุมพร

5.5 รายจ่าย หมายถึง รายจ่ายจากการผลิตมะพร้าวของเกษตรกรในจังหวัดชุมพร

5.6 การผลิตมะพร้าว หมายถึง พื้นที่ปลูก พื้นที่เก็บเกี่ยว ผลผลิตต่อไร่

5.7 การตลาดมะพร้าว หมายถึง การจำหน่ายผลมะพร้าว การกำหนดราคา การคัดขนาด และวิธีรับเงินจากการจำหน่ายผลผลิต

5.8 สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล หมายถึง คุณลักษณะส่วนตัวของเกษตรกร ประกอบด้วย เพศ อายุ

5.9 สภาพพื้นฐานทางสังคม หมายถึง ตำแหน่งทางสังคมของเกษตรกร ประกอบด้วย จำนวนสมาชิกในครัวเรือน และระดับการศึกษา ของเกษตรกรผู้ปลูกมะพร้าวใน จังหวัดชุมพร

5.10 สภาพพื้นฐานทางเศรษฐกิจ หมายถึง การถือครองที่ดินทำการเกษตร ขนาดพื้นที่ปลูกมะพร้าว อาชีพหลัก อาชีพรอง จำนวนแรงงานในการประกอบอาชีพทางการเกษตรรายได้และรายจ่ายของครัวเรือน ภาระหนี้สิน

6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ผลจากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ทำให้ทราบข้อมูลการผลิตและการตลาดมะพร้าวของเกษตรกรและสามารถนำข้อมูลที่ได้ไปกำหนดเป็นแนวทางส่งเสริมการปลูกมะพร้าวให้มีคุณภาพแก่เกษตรกรนำไปปรับปรุงเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตมะพร้าวให้ถูกต้องตามหลักวิชาการและสอดคล้องกับความต้องการของเกษตรกรต่อไป

